

А.І. Бабицький^{1,2}, О.О. Безсмертна^{3,4}

¹Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України

вул. Б. Хмельницького, 15, м. Київ, 01030 Україна

²Національний університет біоресурсів і природокористування України

вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, 03041 Україна

³Київський національний університет імені Тараса Шевченка

вул. Володимирська, 64/13, м. Київ, 01601 Україна

⁴Ківерцівський національний природний парк "Цуманська пуца"

вул. Незалежності, 18, м. Ківерці, Волинська обл., 45200 Україна

e-mail: andriybabytskiy@gmail.com

<https://doi.org/10.53904/1682-2374/2019-21/72>

ПОШИРЕННЯ ВИДІВ РОДУ *CORYNOPTERA* (DIPTERA, SCIARIDAE) НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Темникові комарик, детритниця, *Mycetophiloida*, хорология, трофічні зв'язки

ПОШИРЕННЯ ВИДІВ РОДУ *CORYNOPTERA* (DIPTERA, SCIARIDAE) НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ. А.І. Бабицький, О.О. Безсмертна. – Наведена інформація щодо видового складу, поширення та розподілу у біотопах видів темникових комариків роду *Corynoptera* Winnertz, 1867 на території України. Список кориноптер ентомофауни України містить 17 видів. Для 7 видів уточнена хорология й наведені нові локалітети. Щодо личинок *Corynoptera membranigera* (Kieffer, 1903) виявлено ймовірні трофічні зв'язки з плодовими тілами грибів *Neoboletus luridiformis* і *Russula* sp., а також міксоміцета *Fuligo septica* f. *flava*.

РАСПРОСТРАНЕНИЕ ВИДОВ РОДА *CORYNOPTERA* (DIPTERA, SCIARIDAE) НА ТЕРИТОРИИ УКРАИНЫ. А.И. Бабицкий, О.А. Безсмертная. – Приведена информация о видовом составе, распространении и биотопическом распределении видов детритниц рода *Corynoptera* Winnertz, 1867 на территории Украины. Список кориноптер энтомофауны Украины содержит 17 видов. Для 7 видов уточнена хорология и приведены новые локалитеты. Для личинок *Corynoptera membranigera* (Kieffer, 1903) выявлены вероятные трофические связи с плодовыми телами грибов *Neoboletus luridiformis* и *Russula* sp., а также миксомицета *Fuligo septica* f. *flava*.

SPREADING OF *CORYNOPTERA* SPECIES (DIPTERA, SCIARIDAE) ON THE TERRITORY OF UKRAINE. A.I. Babytskiy, O.O. Bezsmertna. – The information about species diversity, spreading and biotopic distribution of sciarids from *Corynoptera* Winnertz, 1867 genus on the territory of Ukraine is given. The list containing 17 *Corynoptera* species has been compounded. For 7 species the chorology is clarified and new localities are given. For the larvae of *Corynoptera membranigera* (Kieffer, 1903) some probable trophic links with fungal fruit bodies (*Neoboletus luridiformis* and *Russula* sp.) and Mycetozoan (*Fuligo septica* f. *flava*) are found.

Представники роду *Corynoptera* Winnertz, 1867 – це переважно дрібні чи середнього розміру сциариди (Diptera, Sciaridae), поширені по всій Земній кулі, окрім Арктики та Антарктики. Типовими оселищами цих комариків є вологі й тіністі ліси та вологі луки, в яких їхні личинки розвиваються у детриті, харчуючись рослинними рештками, пронизаними гіфами сапрофітних грибів. У біотопах види роду *Corynoptera* відіграють важливу роль детритофагів і сприяють розкладанню мертвої деревини та листового опаду. Окремі кориноптери у своєму розвитку трофічно пов'язані з плодовими тілами макроміцетів, але їхні консортивні взаємозв'язки ще недостатньо вивчені і потребують подальших досліджень.

Видове різноманіття роду *Corynoptera* на території України залишається практично не встановленим. Відомі лише фрагментарні знахідки представників цього роду з нашої країни, що належать до зборів В. Буковського з Криму (Bukowski, Lengersdorf, 1936), Б. Мамаєва із Закарпаття (Кривошеїна, Мориг, 1986) та А. Вежейського із Західного Поділля (Winnertz, 1868). Також окремі згадки про збори цих колекторів наведені у визначниках і ревізіях родини Sciaridae (Гербачевская, 1969; Gerbachevskaja-Pavluchenko, 1986; Hippa, Vilkamaa, 1994; Menzel, Mohrig, 2000; Hippa, Vilkamaa, Heller, 2010; Mohrig et al., 2012).

Матеріали та методи досліджень

У рамках дослідження екологічних і хорологічних особливостей сциарид на території

України, нами проведено збір імаго із різноманітних природних й антропогенних біотопів під час експедиційних та екскурсійних виїздів. Імаго комариків ловили методом необлікового косіння ентомологічним сачком, збирали ексгаустером безпосередньо з субстрату, у якому розвивались їхні личинки (лісова підстилка, трухлява деревина, плодові тіла грибів і міксоміцетів тощо), а також за допомогою пастки Малеза. Пійманих комариків присипляли парами етилацетату й переносили у 5 мл пробірки з 70% етанолом. У лабораторії фіксовані зразки зневоднювали в абсолютному етанолі й монтували на предметних скельцях в Еупаралі (Бабицький, 2014).

Результати досліджень

З-поміж визначених до видового рівня і підтверджених шляхом порівняння з колекційними матеріалами, що зберігаються у Німецькому ентомологічному інституті (SDEI, Müncheberg) зразків, виявлено 14 видів роду *Corynoptera*. З них 7 є новими для ентомофауни України, а для 7 уточнено хорологічні особливості й виявлено нові локалітети. Нижче наводимо список лише тих видів кориноптер, що раніше були зареєстровані в Україні, із наведенням нових їхніх знахідок (відмічено *), оскільки інформація про більшість уперше знайдених у нашій країні видів роду *Corynoptera* ще не опублікована, за винятком *C. membranigera* (Kieffer, 1903), збори якої були раніше висвітлені у літературі (Babytskiy, Zuieva, Bezsmertna, 2018).

1. *C. bistrispina* (Bukowski & Lengersdorf, 1936) – Крим.
2. *C. bulgarica* (Mohrig & Mamaev, 1992) – Закарпатська обл.
3. *C. dentata* (Bukowski & Lengersdorf, 1936) – Крим, Волинська*, Київська*, Тернопільська* обл.
4. *C. dentiforceps* (Bukowski & Lengersdorf, 1936) – Крим, Волинська* обл.
5. *C. flavicauda* (Zetterstedt, 1855) – Крим, Тернопільська* обл.
6. *C. forcipata* (Winnertz, 1867) – Крим.
7. *C. inundata* Fritz, 1982 – Тернопільська* обл.
8. *C. luteofusca* (Bukowski & Lengersdorf, 1936) – Крим, Волинська* обл.
9. *C. membranigera* (Kieffer, 1903) – Волинська*, Івано-Франківська*, Тернопільська* обл.
10. *C. minutula* (Bukowski & Lengersdorf, 1936) – Крим.
11. *C. polana* Rudzinski, 2009 – Закарпатська обл.
12. *C. saetistyla* Mohrig & Krivosheina, 1985 – Закарпатська обл.
13. *C. serena* (Winnertz, 1868) – Подільська височина.
14. *C. subtilis* (Lengersdorf, 1929) – Крим.
15. *C. tetrachaeta* Tuomikoski, 1960 – Волинська*, Закарпатська, Тернопільська* обл.
16. *C. trepida* (Winnertz, 1867) – Закарпатська обл.
17. *C. tridentata* Hondru, 1968 – Закарпатська, Тернопільська* обл.

Отож, в Україні наразі виявлено 23 види роду *Corynoptera*, з яких 16 відомо з попередніх досліджень. Згідно літературних джерел, у Криму зареєстровано 8 видів кориноптер – *C. bistrispina*, *C. dentata*, *C. dentiforceps*, *C. flavicauda*, *C. forcipata*, *C. luteofusca*, *C. minutula* та *C. subtilis*; у Закарпатській області – 6 видів: *C. bulgarica*, *C. polana*, *C. saetistyla*, *C. tetrachaeta*, *C. trepida* та *C. tridentata*; 1 вид знайдено на Поділлі – *C. serena*, а також 1 вид вказано без зазначеного локалітету – *C. inundata*.

Висновки

Дослідженнями виявлено нові знахідки видів роду *Corynoptera* з таких областей: Волинська – 5 видів (*C. dentata*, *C. dentiforceps*, *C. luteofusca*, *C. membranigera* та *C. tetrachaeta*); Івано-Франківська – 1 вид (*C. membranigera*); Київська – 1 вид (*C. dentata*); Тернопільська – 6 видів (*C. dentata*, *C. flavicauda*, *C. inundata*, *C. membranigera*, *C. tetrachaeta* та *C. tridentata*). Окрім того, кілька імаго *C. membranigera* зібрано ексгаустером безпосередньо з плодових тіл грибів *Neoboletus luridiformis* (Rostk.) Gelardi, Simonini & Vizzini 2014 та *Russula* sp., а також міксоміцета *Fuligo septica* (L.) F.H.Wigg (1780) f. *flava*, що свідчить про ймовірність існування трофічних зв'язків між личинками *C. membranigera* та плодовими тілами цих організмів.

Подяки

Висловлюємо подяку усім колегам і друзям, котрі допомагали нам у цьому дослідженні, перш за все, д.б.н., проф., чл.-кор. НАН України Валерію Олексійовичу Корнєєву (Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена, Київ) за постійну підтримку та цінні поради й рекомендації. Особлива подяка др. Френку Менцелю (Німецький ентомологічний інститут, Мюнхенберг) за допомогу у визначенні матеріалу та надану можливість роботи з колекцією сциарид і бібліотекою SDEI. Також ми дуже вдячні д.б.н., проф. Василю Петровичу Гелюті (Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, Київ) за допомогу у визначенні видів грибів.

- Бабицький А. І. Методика виготовлення мікропрепаратів комарів родини Sciaridae (Mycetophiloidea, Diptera). *Ентомологічні читання пам'яті видатного вченого-ентомолога проф. М.П. Дядечка* : мат-ли Всеукр. наук.-практ. конф. Київ : НУБіПУ, 2014. С. 40–41.
- Гербачевская А. А. Семейство Sciaridae (Lycoriidae). *Определитель насекомых европейской части СССР* / под ред. Г. Я. Бей-Биенко. Ленинград : Наука, 1969. Т. 5, ч. 1. С. 320–356.
- Кривошеина Н. П., Мориг В. К. Двукрылые сем. Sciaridae (Diptera) европейской части СССР. *Энтомологическое обозрение*. 1986. Том 65, вып 4. С. 153–163.
- Babytskiy A. I., Zuieva O. A., Bezsmertna O. O. *Corynoptera membranigera* (Kieffer, 1903) – new sciarid species (Diptera, Sciaridae) for entomofauna of Ukraine. *Тернопільські біологічні читання – Ternopil Bioscience – 2018* : мат-ли Всеукр. наук.-практ. конф., присв. 20-річчю заснування Голицького біостаніонару Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Тернопіль : Вектор, 2018. С. 66–68.
- Bukowski W., Lengersdorf F. Neue Lycoriiden-Arten aus der Krim. *Konowia*. 1936. Vol. 15, No 1–2. P. 106–112.
- Gerbachevskaja-Pavluchenko A. A. Family Sciaridae. *Catalogue of Palaearctic Diptera* / edit. L. Papp. 1986. Vol. 4, No 4. P. 11–72.
- Hippa H., Vilkamaa P. The genus *Camptochaeta* gen. n. (Diptera, Sciaridae). *Acta Zoologica Fennica*. 1994. Vol. 194. P. 1–85.
- Hippa H., Vilkamaa P., Heller K. Review of the Holarctic *Corynoptera* Winnertz, 1867, s. str. (Diptera, Sciaridae). *Zootaxa*. 2010. Vol. 2695. P. 1–197.
- Menzel F., Mohrig W. Revision der palaarktischen Trauermücken (Diptera: Sciaridae). *Studia dipterologica. Supplement*. 2000. Vol. 6. P. 1–761.
- Mohrig W., Heller K., Hippa H., Vilkamaa P., Menzel F. Revision of the Black Fungus Gnats (Diptera: Sciaridae) of North America. *Studia dipterologica*. 2012. Vol. 19, No 1–2. P. 141–286.
- Winnertz J. Acht neue Arten der Gattung Sciara. *Verhandlungen der Zoologisch-Botanischen Gesellschaft in Wien*. 1868. Vol. 18. P. 533–540.

Рекомендує до друку

І.К. Поліщук